

AĞI ve AĞU SÖZCÜKLERİNİN YÖRESEL BİTKİADLARINDA KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Naciye Zeynep Nomer^{1,2}, Ece Sevgi^{1*}

¹⁾ Bezmialem Vakıf Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, Fatih-İstanbul,

²⁾ İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, Fatih-İstanbul.

Elmek: naciye.nomer@bezmialem.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1780-3147.

^{*}) Sorumlu yazar, Elmek: esevgi@bezmialem.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8247-5178.

Özet

Tarih öncesi zamanlarda belirli bitkileri yiyen hayvanların öldüğünü fark eden mağara sakinlerine kadar uzanan bir geçmişe sahip olan zehir kavramı, insanlık tarihinde büyük önem taşımıştır. Geçmişten günümüze zehirli bitkiler çeşitli kültürlerde farklı kullanımları ile yerini almıştır. Bu kullanımlar halkın yaşadığı çevreyi gözlemlemesi ile elde ettiği verilere dayanmakta ve geleneksel bilgi kapsamında değerlendirilmektedir. Türkiye’de zehir sözcüğünün bazı bitkilerin yöresel adlarında kullanıldığı bilinmektedir. Bununla birlikte Türkiye’de zehirli bitkilerin yöresel adlandırılmasında zehir anlamını taşıyan ağı, ağı, avu ve zıkkım gibi kelimeler kullanılmış olup sıklıkla ağı veya ağı kelimeleri ile türevleri kullanılmaktadır. Türkiye’de yaklaşık 200 tür zehirli bitki bulunur. Fakat bu bitkilerin yöresel adlandırılmalarında bazı türler bu kelimeler kullanılarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada bitkilerin yöresel kullanımlarını tespit eden çalışmalar ve bitkiadları sözlükleri esas alınarak ağı, ağı ve türevleri ile oluşturulan bitkiadları ve bunların adlandırıldığı türler belirlenmiştir. Çalışmada 15 familyaya ait 28 taksonun yöresel adlandırılmasında zehirli olduğunu belirten kelimeler ile adlandırma yapıldığı tespit edilmiştir. Bu adlandırmaların Türkiye genelinde yaygın olduğu ve 25 ilde kullanıldığı saptanmıştır. Bu isimler arasında ağı ve türevleri ile adlandırılan 18 bitkiadı, ağı ve türevleri ile adlandırılan ise 34 bitkiadı yer almaktadır. Türkiye’de bu kelime türevleri ile adlandırılan bitkiler arasında en yaygın olanları sırasıyla; *Nerium oleander* L., *Arum dioscoridis* Sm., *Drimia maritima* (L.) Stearn, *Rhododendron ponticum* L. subsp. *ponticum* ve *Rhododendron luteum* Sweet türleridir. En fazla ağı ve ağı adlarının tercih edildiği belirlenmiştir. Yapılan bu çalışma ile Türkiye’de zehirli bitki türlerine verilen yöresel adların çok çeşitli olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Zehirli bitkiler, Ağı, Ağı, Yöresel bitkiadları, Fitonim

EVALUATION OF THE USE OF THE WORDS AĞI AND AĞU IN LOCAL PLANT NAMES

Abstract

The concept of ‘poison’, with roots tracing back to prehistoric times when cave dwellers noticed certain animals died after consuming specific plants, has held significant importance in human history. Poisonous plants have found their place in various cultures with different usages. These usages are based on observations of the environment by people, constituting traditional knowledge. It’s a known fact that the term ‘poison’ is utilized in some local plant names in Türkiye. Words such as ‘ağı’, ‘ağı’, ‘avu’, and ‘zıkkım’ meaning ‘poison’ have been used to name poisonous plants in Türkiye. The ‘ağı’ and ‘ağı’ words and their derivatives are the most common names among these. There are 200 poisonous plant species in Türkiye approximately. However, some of the species are named after these words in local plant naming. In this study, local plant names formed with the words ağı, ağı, and derivatives are determined along with the named species based on the dictionaries about plant names and studies that find out the plants’ local usages. It is determined that 28 taxa belonging to 15 families are named locally with words that indicate these plants are poisonous in the present study. These names are common throughout Türkiye and used in 25 provinces. Among these names, there are 18 plant names named after ‘ağı’ and its derivatives, as well as 34 plant names named after ‘ağı’ and its derivatives. The most common ones among the plants that are named with these word derivatives in Türkiye are *Nerium oleander* L., *Arum dioscoridis* Sm., *Drimia maritima* (L.) Stearn, *Rhododendron ponticum* L. subsp. *ponticum* ve *Rhododendron luteum* Sweet, respectively. The most preferred names determined were ‘ağı’ and ‘ağı’. This study has revealed the diverse range of local names given to poisonous plant species in Türkiye.

Keywords: Poisonous plants, Ağı, Ağı, Local plant names, Phytonym

1.Giriş

Bitkilerin insanlar tarafından kullanılmasında ilk amaç beslenme olmasına rağmen zamanla hastalıklardan korunmak veya hastalıkları tedavi etmek şeklinde bu kullanım genişlemiştir (Baytop, 1999; Yıldız, 2020:24). Yaşadıkları olumlu veya olumsuz tecrübelerle dayanarak hangi amaçla kullanacaklarını öğrenmişler ve zaman içinde nesilden nesile bu bilgileri aktarmışlardır (Gül ve Topcu, 2017:162) Anadolu’da halkın çoğu kırsal bölgelerde yaşamının getirisi olarak doğadaki birçok bitki hakkında tecrübe sahibidirler. Ancak, zehirli olanların diğer türlere benzetilerek kullanılması veya tarım ürünlerine karışması durumunda istenmeyen sonuçlara hatta ölümlere yol açabilmektedir. Yine de halk tarafından farklı işlemlerden geçirilerek ilaç ve gıda olarak kullanılabilir hale getirilebilmektedirler (Özçelik ve Sağmanlıgil, 1993:172-174). Bu zehirli bitkiler ile ilgili tecrübeler halk arasında yöresel bitki adlandırmasına da yansıtılmaktadır.

Türk Dil Kurumu’na göre “zehir” sözcüğü, birincil anlamında “Organizmaya girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde, ağrı, sem, zıkkım” olarak tanımlanır. Bir diğer tanımı olan “Büyük üzüntü, acı, keder, sıkıntı” ise mecazi olarak kullanılmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2023). Zehir kelimesi tarihte yazılı olarak ilk defa 12. yüzyılda “Atebet-ül Hakayık” adlı eserde “zehr” biçiminde geçmiştir. Kelime kökeni, Farsça “öldürmek” eyleminden türeyen “zahr” kelimesine dayanmaktadır (Etimoloji Türkçe, 2023).

Tarih öncesi zamanlarda belirli bitkileri yiyen hayvanların öldüğünü fark eden mağarada yaşayan insanlara kadar uzanan bir geçmişe sahip olan zehir kavramı, insanlık tarihinde büyük önem taşımıştır (Nepovimova ve Kuca, 2018:11). Paleolitik Çağdan beri insanlar tarafından avcılıkta kullanılmak üzere oklar ve çeşitli aletlerin üzerine sürülen zehirlerden yararlanılmış olup; Asya, Afrika ve Güney Amerika’da kullanımlarına dair kanıtlar bulunmuştur (Borgia ve ark., 2017:102). Ayrıca, zehirler antik zamanlardan beri istenmeyen insanlardan kurtulmak üzere kullanılmıştır. Bu amaçla düşmanların yiyecek ve içeceklerine bitkisel veya hayvansal kökenli zehirleri eklemişler; hatta daha ayrıntılı olarak eldivenler, sayfa köşeleri, peruklar gibi eşyalara da uygulamışlardır. Aynı zamanda zehirler yoğun bir şekilde gizem, kara büyü ve okültizm (gizlilik) ile ilişkilendirilmiştir (Nepovimova ve Kuca, 2018:22).

Günümüzde sentetik olarak üretilen zehirlerin yanı sıra doğadan çok çeşitli zehirli madde elde edilmektedir. Minerallerden kaynaklı zehirlenmeler olabileceği gibi; bakteriler, mantarlar, bitkiler, omurgalı

veya omurgasız canlılar tarafından birçok zehirli madde üretilir (De Wolff ve De Wolff, 2011:243). Bitkilerin öz suları, yaprakları, çiçekleri, sapları ve tohumları vb. kısımları zehirli bileşikler içerebilir (Alsop, 2016:2). Bitkideki zehirli madde; bitkiye genel olarak dağılmış olmak yerine büyüme sürecinde bir kısmına lokalize olmuş halde ya da bitkinin bir veya birkaç organında bulunabilir. Ekolojik değişikliklerden kaynaklı bazı belirli büyüme koşullarından, genetik olarak belirli doğal varyetelerden dolayı da bu maddeler değişiklik gösterebilir (Kingsbury, 1969:143). Bazı bitkiler zehirli etkilerini cildi ve ağız tahriş ederek, mide rahatsızlığı, kusma, diyare ve sıklıkla cilt döküntülerine sebep olarak gösterir. Bazıları da sindirimi halinde ölümcül olabilmektedirler. Çok zehirli bitkilerden bazıları acı tada sahip oldukları için tüketiminden kaçınan canlılarda zehirlenme riskini muhtemelen azaltabilirler. Bazı türlerde az miktarda tüketildiğinde zararlı etkisi olmasa bile tekrarlanan küçük dozlarda veya çok miktarda tüketilince zehirli etkileri ortaya çıkabilir (Alsop, 2016:2). Zehirlenme belirtileri ise tadına bakıldıktan, çiğnedikten veya yutulduktan saatler sonra dahi ortaya çıkmayabilir. Bir bileşiğin zehirli etkisinin görülmesi; zehirlenen canlının ağırlığı, maddeye olan hassasiyeti, etkilenen organ veya sistem, maruz kalma yolu (solunum, ağız, deriye temas vb.), bitkinin tüketilen kısmındaki madde konsantrasyonu ve tüketim miktarı, zehirli bileşenin etki mekanizması gibi etkenlere bağlıdır (Alsop, 2016:3). Ayrıca bitkinin farklı gelişim döneminde (yapraklı, çiçekli, meyveli, vb.) tüketilmesi de zehirlenme derecesini etkilemektedir.

İnsanların bitkileri özel adlarla isimlendirmesinde bitkiye ait belirgin bir özelliğin ön plana çıkması etkili olmaktadır (Yıldız, 2020:22). Zehirli bitkilerin etkilerine maruz kalan veya bu etkileri çevrelerinden gözlemleyen insanlar da daha sonrasında onları tanıyabilmek için o bitkilere özgü yöresel adlar vermişlerdir.

Adbilim (onomastik); özel adların isimlendirilmesini, onların anlam, yapı ve kökenlerini araştıran bir bilim dalıdır. Adbilimin birçok farklı dalından birisi olan “Fitonim” terimi kapsamında bütün çiçek, ot, çalı, ağaç gibi bitkiler ve mantarların adı ifade edilir. “Fitonimi” terimi ise temelde “fitos (bitki)” ve “onim (özel ad)” kelimelerinin bir araya gelerek oluşturduğu bir kavram olup, bitkiadlarının verilmesi konusunu inceleyen bilim dalını temsil eder (Şahin, 2016:780; Yıldız, 2021:178). Halkın günlük kullanımında bulunan ve bitkilerle çalışan bilim insanları tarafından kullanılan “bitki adı” terimi genellikle otsu bitkileri ifade ettiği için karışıklık olmaması adına, fitonim terimine Türkçe karşılık olarak “bitkiadı” ve fitonimi terimine ise “bitkiadbilim” denilmiştir (Şahin, 2016:781).

Bitkilerin adlandırılmasında sık kullanılan yöntemler arasında benzetme, aktarma, kullanım amacını

yansıma gibi yöntemler yer almaktadır (Alkayış, 2007:5; Sevgi ve ark., 2018:40,41; Tuzlacı, 2011:578; Yıldız, 2020:123; Yıldız, 2021:179,180,181). Bitki adlandırmasında yöresel ağızlardan kaynaklanan farklılıklar sebebiyle bitki tür sayısından daha çok sayıda yöresel bitki adı bulunmaktadır (Yıldız, 2020:24). Bitki adlarının çok çeşitli olmasında bu farkların yanı sıra telaffuzdan kaynaklanan ses olayları sonucunda kelimelerin farklı dile getirilmesi veya aynı yöresel bitki adının farklı bitkilere verilmesi de etkilidir (Ergenekon ve ark., 2019:5). Bunlardan ilkinde örnek olarak; sıklıkla ceviz adıyla bilinen *Juglans regia* L. bitkisine aynı zamanda “koz” adı verilmesi ve koz adını köken alan çeşitli adlandırmalar (goz, güz) ortaya çıkmış olması verilebilir (Tuzlacı, 2011:290,307). İkinci etkene örnek olarak halk arasında “mayasıl otu” adı verilerek anılan 37 takson bulunması (en sık kullanılan cinsler olarak *Ajuga*, *Hypericum*, *Teucrium* vd.) gösterilebilir (Sevgi ve Kızılarşlan, 2013:20).

Zehir sözcüğünün bazı bitkilerin adlandırılmasında kullanıldığı [örneğin; zehir otu (Tuzlacı, 2011:787), zehirli çiğdem (Baytop, 2007:290) vb.] bilinmektedir. Oysa Anadolu’da halk arasında zehir karşılığı olarak ağ, ağı, ağu, ahı, avı, avği ve avu kelimelerinin kullanıldığı Derleme Sözlüğü’nde kayda alınmıştır (Türk Dil Kurumu, 1963). Bu isimler aynı zamanda zehirli bitkilerin yöresel adlandırılmasında da yerini almıştır (Baytop, 1989; Türk Dil Kurumu, 1963). Özellikle ağ, ağu, avu ve zıkkım (Baytop, 1989; Baytop, 2007:23; Tuzlacı, 2011:36-39,74; Türk Dil Kurumu, 2023) gibi kelimeler bitki adlandırmalarında tercih edilmiş ve sıklıkla ağ veya ağu kelimeleri ile türevleri kullanılmıştır. Türkiye’de doğal olarak yetişen ve süs bitkisi olarak yetiştirilen yaklaşık 200 tür zehirli bitki bulunur (Baytop, 1989:13). Fakat bu bitkilerin yöresel adlandırmalarında hepsi ağ veya ağı kelimesi kullanılarak adlandırılmamaktadır.

Bu çalışmamızın amacı; bitkilerin yöresel kullanımlarını tespit eden çalışmalar ve bitki adları sözlükleri esas alınarak Türkiye’de ağ ile ağu kelimeleri ve türevlerinden oluşturulan bitki adlarının verildiği tür sayısının ve bitki ad çeşitliliğinin belirlenmesidir.

2. Materyal ve Yöntem

Türk Dil Kurumuna göre zehir anlamına gelen “ağı” kelimesi ve ondan türemiş olabilecek yöresel bitki adlarını tespit etmek amacıyla basılı ve elektronik kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır. Bu amaçla üç (Baytop, 1989; Baytop, 2007; Tuzlacı, 2011) adet basılı terim kitabından “ağı, açıcık, ağu, ağucuk, avı, avu” kelimeleri taranmıştır. Google Scholar elektronik arama motoru aracılığıyla literatürdeki etnobotanik makale ve

tezleri; “etnobotanik, bitkilerin geleneksel kullanımı, yerel bitki adları, yöresel bitki adları, yerel bitki isimleri, yöresel bitki isimleri, zehirli bitkiler” Türkçe anahtar kelimeleriyle ve “ethnobotany Turkey, ethnobotany Türkiye, ethnomedicine Turkey, traditional medicine, medicinal plants, local plant names Turkey, vernacular names Turkey” İngilizce anahtar kelimeleriyle taranmıştır. Taramalar sonucunda 1969-2023 yılları arasındaki 321 makale ve tez incelenmiş olup 36 adet kaynaktan ağ, ağu ve bunlardan türemiş kelimelere rastlanmıştır (Baytop, 1989; Sezik ve ark., 1991; Tuzlacı ve Erol, 1998; Abay ve Kılıç, 2001; Sadıkoğlu ve Alpınar, 2001; Arslan ve ark., 2002; Keskin ve Alpınar, 2002; Ertuğ, 2004; Malyer ve ark., 2004; Özçelik ve Balabanlı, 2005; Baytop, 2007; Akan ve ark., 2008; Emre Bulut, 2008; Kargıoğlu ve ark., 2010; Tuzlacı, 2011; Kızılarşlan ve Özhatay, 2012; Polat ve Satıl, 2012; Bulut ve Tuzlacı, 2013; Gürdal ve Kültür, 2013; Bulut ve Tuzlacı, 2015; Polat ve ark., 2015; Sargin, 2015; Sargin ve ark., 2015; Aydın ve Yeşil, 2018; Sevgi ve ark., 2018; Abuzar Kerar ve Akan, 2019; Gürbüz, 2019; Köse, 2019; Olgun, 2019; Culu, 2021; Emre ve ark., 2021; Güler ve ark., 2021; Gürdal ve Öztürk, 2021; Akbulut ve Yılmaz, 2022; Karaköse, 2022; Üstüner, 2022).

Bilimsel bitki isimlerinin güncelliği kontrol edilerek (POWO, 2023), orijinal kaynaktan geçen bilimsel adının altında köşeli parantez içerisinde Çizelge 1’de gösterilmiştir. Aynı şekilde, orijinal kaynaktan geçen bitki bilimsel adlarının yanında parantez içerisinde güncel familyaları yazılmıştır (POWO, 2023). Kaynaklarda verilen yöresel adlandırmanın kullanıldığı lokasyon il ve ilçe olarak değerlendirilip çizelgeye alınmıştır.

Yöresel adların kayıt sayısı ve bitki takson sayısının belirlenmesinde dikkate alınan ölçütler aşağıda verilmiştir:

-Adlandırmada kullanılan bitkilerin takson sayısı verilirken güncel bilimsel isimleri göz önünde bulundurulmuştur. Orijinal kaynaktan verilen alttürlerden tür adıyla aynı bitkiyi temsil edenler tek bir takson olarak sayılırken, kabul edilmiş farklı alttürlerle sahip olanlar ise ayrı takson olarak sayılmıştır.

-Türkçe harf karakterlerinin bazı kaynaklarda İngilizce karakterlere dönüştürülmesi sebebiyle bu kelimeler çalışmamızda Türkçe karakterler ile verilmiş ve tek ad olarak kabul edilmiştir. Örneğin; ağı ve ağı.

-Elde edilen literatür verileri değerlendirilirken, yazarların dil bilgisi hassasiyetlerinde oluşabilecek farklılıklar sebebiyle bir adın birleşik ve ayrı yazımı aynı ad olarak kabul edilmiştir. Örneğin; ağı dalı ve ağıdalı.

-Yöresel isimlendirmenin yer aldığı kaynaklardan İngilizce yazılmış olanlarda bazı yerlerde “c, g, i”

harflerinin Türkçe karakter olarak “ç, ğ, ı” harflerine denk kullanıldığı tespit edilmiş ve bu adlandırmalar Türkçe karakterleriyle çizelgeye alınmıştır. Örneğin; ağı çalısı ve ağı çalısı.

-Çalışmada sayısal değerlendirmeler için bitkilerin yöresel adları ile tür ve tür altı kategorisinde eşleştirilen bilimsel adları kullanılmıştır. Bitki adı sadece cins basamağında bırakılan veriler sayısal verilere takson sayısı olarak dahil edilmemiştir. Örneğin; ağı, ağu, ağu kınası ve yılan ağusu adlarının *Arum* sp. olarak belirtilmesi (Tuzlacı, 2011).

3. Bulgular ve Tartışma

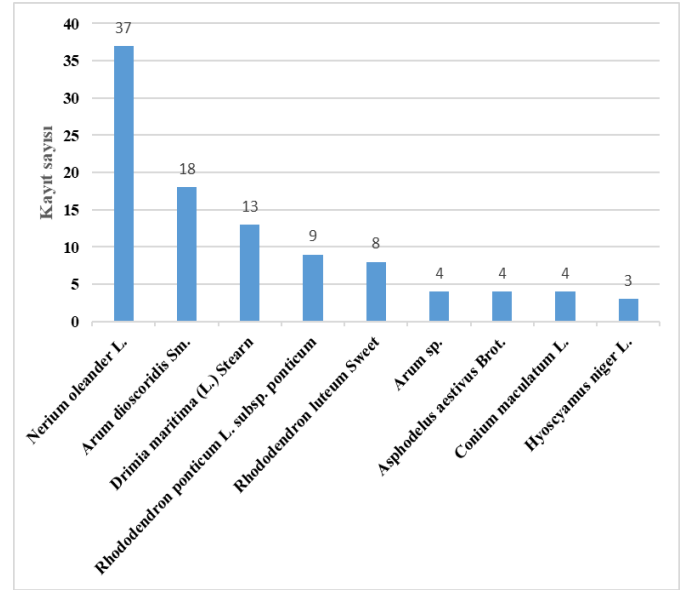
Yapılan literatür taramaları sonucunda; zehir anlamına gelen ağı ve ağu kelimelerinin ve bunlardan tüvelendiği düşünülen kelimelerin yöresel olarak bitki adlandırılmasında kullanılışı Çizelge 1’de sunulmuştur. Çalışmada 15 familyaya ait 28 taksonun yöresel adlandırmasında zehirli olduğunu belirten kelimeler ile adlandırma yapıldığı tespit edilmiştir. 52 farklı bitki adı kullanımı belirlenmiştir. Bu adlandırmaların Türkiye genelinde yaygın olduğu ve 25 ilde kullanıldığı saptanmıştır. Bu isimler arasında ağı ve tüveleri ile adlandırılan 18 bitki adı (15 taksona verilen) ve ağu ve tüveleri ile adlandırılan ise 34 bitki adı (21 taksona verilen) yer almaktadır. Bu isimler arasında Ağı, Ağı ağacı, Ağı çalısı, Ağı çiçeği, Ağı dalı, Ağı otu, Ağı yaprağı, Ağıcık, Ağıdalı, Ağıcık, Ağu, Ağu ağacı, Ağu çalısı, Ağu çiçeği, Ağu kınası, Ağukunduzu; Ağu otu, Ağucuk, Ağuçiçeği, Ağula batbat, Ağulu batbat, Avı, Avu, Balıkağısı; Bambambiyak ağısı, Bambampiyak ağısı, Çiğriş ağusu, Çiriş ağusu, Kabakulak ağusu, Kanağısı, Kınaağısı, Kınaağusu, Kirgiç ağı, Kirgiç ağusu, Koca ağı, Kocakulak ağusu, Kunduz ağusu, Kunduz avu; Mor avu, Notaşır ağusu, Pabuç ağısı, Pabuç ağusu, Pembe çiçekli ağı, Sarı ağı, Sarı avu, Sütleğen ağusu, Sütüağı, Tatayış avusu, Yeşil ağı, Yılan ağısı, Yılan ağusu ve Yılan bıçağı ağısı adları yer almaktadır (Çizelge 1).

Türkiye’de bu kelime tüveleri ile adlandırılan bitkiler arasında en yaygın olanları sırasıyla; *Nerium oleander* L., *Arum dioscoridis* Sm., *Drimia maritima* (L.) Stearn, *Rhododendron ponticum* L. subsp. *ponticum* ve *Rhododendron luteum* Sweet taksonlarıdır (Şekil 1). En fazla ağı (21 kayıt) ve ağı (13 kayıt) adının tercih edildiği belirlenmiştir (Çizelge 1).

Türk Dil Kurumu’nda ağı kelimesi ile birlikte verilen ve zehir anlamına gelen “sem” sözcüğünün ise adlandırmalarda kullanılmadığı gözlenmiştir (Baytop, 1989; Baytop, 2007; Tuzlacı, 2011).

“Ağı” kelimesi ile en yaygın adlandırılan tür *Nerium oleander* olup ardından *Arum* cinsi ile *Arum dioscoridis* türü

gelmektedir. Muğla ilinde 4 takson için ağı adlandırması yapılmış olduğu için en sık Ege bölgesinde kullanımı vardır denebilir, 2 takson adlandırması ise Akdeniz bölgesinde yapılmıştır (Çizelge 1).

Şekil 1. Bitkilerin kayıt sayıları

Ağı adı kullanılarak yapılan isim tamlamaları da (ağı ağacı, ağı çalısı, ağı çiçeği, ağı dalı, ağı otu, ağı yaprağı, balıkağısı) mevcuttur. Bunlardan en sık kullanılan “ağı otu” 8 takson adında kullanılmış, en sık Ege (Muğla) ve Marmara (Çanakkale) bölgesinde adlandırmada yer almıştır. *Verbascum blattaria* L., *V. densiflorum* Bertol. ve *V. xanthophoeniceum* Griseb. türleri sadece Çanakkale ilinde ve yalnız “ağı otu” adıyla anılmaktadır. *Xanthium strumarium* L. subsp. *cavanillesii* (Schouw) D. Löve et P. Dansereau ve *Muscari comosum* (L.) Mill. taksonlarına ise ağı otu ve ağı otu isimleri verilmiştir. Bu şekildeki isim tamlamalarından ağı ağacı, çalısı, dalı ve yaprağı sadece *N. oleander* bitkisini adlandırırken Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde kullanılmıştır. *N. oleander* bitki adlandırmasında “ağıcık” şeklinde bir ek ile kullanımı da mevcuttur (Çizelge 1). Bu adlandırmaların aynı bitki için kullanıldığı derleme sözlüğünde de yer almaktadır (Türk Dil Kurumu, 1963).

Ağı kelimesinden telaffuz farklılığı sebebiyle oluşmuş olabilecek sadece “ağı” kelimesini içeren takson sayısı 12 olarak “ağı”daki 4 taksonluk kullanımdan daha fazladır. Diğer adlandırmaya benzer şekilde “ağı ağacı, ağı çalısı, ağı çiçeği, ağı kunduzu, ağı otu” isim tamlamaları ve “ağucuk” şeklinde ek ilavesi de yapılmıştır, en sık kullanılan yine “ağı otu” ifadesi olmuştur (Çizelge 1). Farklı olarak “ağı kınası” adlandırması Muğla’da bir *Arum* taksonunda kullanılmıştır. Aynı ilde *Arum dioscoridis* türü için “kınaağısı” ve “kınaağusu” adlandırması yapılma nedeni Datça ilçesinde bitkinin yapraklarının kına yakılan

yerin üzerine konması olabilir olarak açıklanmıştır (Tuzlacı, 2011:431).

Hyoscyamus niger L. türünde rastlanan “ağula batbat” ve “ağulu batbat” adlandırılması ise Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde gözlenmiştir (Çizelge 1). Ağula batbat kullanımının köken olarak ağulu (zehirli) batbata dayandığı söylenmektedir (Tuzlacı, 2011:39). Batbat kelimesi zehirli olarak bilinen bu bitkinin adlandırılmasında Doğu Anadolu bölgesinde (Erzurum) “deli bat bat” veya “batbat” olarak kullanılabilir (Orbak ve ark., 1998:146; Tuzlacı, 2011:94). Yine aynı bölgede Van ilinde *Hyoscyamus reticulatus* L. bitkisi de batbat olarak adlandırılmaktadır (Tuzlacı, 2011:94).

Bambambiyak, bambamfiyak ve bambampiyak isimleriyle de anılan *Drimia maritima* bitkisinin zehirli oluşu sebebiyle “bambambiyak ağısı” ve “bambampiyak ağısı” şeklinde adlandırılışı da Muğla ilinde mevcuttur (Tuzlacı, 2011:91). *D. maritima* halk arasında kabakulak hastalığında tedavi amaçlı geleneksel olarak kullanılabilirdiği için “kabakulak ağusu” adına da sahiptir (Tuzlacı, 2011:354).

Bitkilerin adlandırılmasında çiçek renklerinin adlandırmalara aktarıldığı örneklerde bulunmaktadır. Bunlar arasında sarı ağ, pembe çiçekli ağ, yeşil ağ ve mor avu adları yer almaktadır. Özellikle bu adların sadece *Rhododendron* türlerine verildiği saptanmıştır (Çizelge 1).

Nerium oleander türü Türkiye'nin birçok ilinde yaygın olarak zakkum adı ile bilinmektedir (Baytop, 1989; Tuzlacı ve Erol, 1999; Abay ve Kılıç, 2001; Ertuğ, 2004; Malyer ve ark., 2004; Baytop, 2007; Emre Bulut, 2008; Fakir ve ark., 2009; Aktan, 2011; Tuzlacı, 2011; Polat ve Satıl, 2012; Akaydın ve ark., 2013; Akyol ve Altan, 2013; Bulut ve Tuzlacı, 2013; Gürdal ve Kültür, 2013; Sargın ve ark., 2013; Akbulut, 2015; Bulut ve Tuzlacı, 2015; Sargın, 2015; Sargın ve ark., 2015a; Sargın ve ark., 2015b; Akan ve ark., 2018; Cesur ve Yüksel, 2018; Abuzar ve ark., 2019; Albayrak, 2019; Akbulut ve ark., 2019; Akkavak Zurnacı, 2019; Köse, 2019; Şahin Fidan ve Akan, 2019; Ünver, 2019; Culu, 2021; Emre ve ark., 2021; Kıncal ve ark., 2021; Akbulut ve Yılmaz, 2022; Boz ve ark., 2022). Ayrıca acangeç, acı ağaç, ağacı, ağaç ağacı, ağcı, ağcı çiçeği, ayacı, ay ağacı, kan ağ, kan ağacı, zıkkım, zıkkım ağ, zıkkım ağacı isimleri ile de adlandırılmaktadır (Baytop, 1989; Ertuğ, 2004; Malyer ve ark., 2004; Baytop, 2007; Tuzlacı, 2011; Bulut ve Tuzlacı, 2013; Gürdal ve Kültür, 2013; Sargın ve ark., 2013; Sargın ve ark., 2015b; Akan ve ark., 2018; Ünver, 2019; Kıncal ve ark., 2021; Akbulut ve Yılmaz, 2022). Ayrıca bu türün adlandırılmasında “avı” ve “avu” şeklinde bir seslendirme yapılarak “ğ” yerine “v” kullanıldığı görülmüştür. Bu değişimin *Rhododendron ponticum* subsp. *ponticum* türünde “avu”, *Drimia maritima*

türünde “tatayış avusu” ve *Veratrum album* L. türünde “kunduz avu” olarak yapıldığı belirlenmiştir (Çizelge 1).

Ağlıcak adı *Daphne oleoides* Schreb. ve *Nerium oleander* türlerine verilmiştir (Abuzar Kerar ve Akan, 2019; Kargioğlu ve ark., 2010). *Daphne* cinsinin türleri zehirli olarak bilindiği için listede yer verilmiştir. Bununla birlikte adlandırmanın hangi kelime kökeninden geldiği konusunda adlandırma uzmanları tarafından daha detaylı incelemeler yapılması gerekmektedir.

Çalışmada tespit ettiğimiz *Allium ampeloprasum* L. (ağ), *Asphodelus aestivus* Brot. (Kirgiç ağ, Kirgiç ağusu), *Asphodelus ramosus* L. (Çiriş ağusu), *Frangula alnus* Mill. (ağ ağacı), *Tragopogon buphthalmoides* (DC.) Boiss. (ağ) türleri zehirli bitkiler listesinde bulunmamaktadır (Baytop, 1989). Tuzlacı (2011) sözlüğünde pırasanın yabancı atası olan *Allium ampeloprasum* türünün yöresel adlandırılmasında acı tadından dolayı ağ adı kullanıldığını belirtmiştir.

Yapıştırıcı madde veya gıda olarak kullanılabilen *Asphodelaceae* familyasından bazı bitkilere verilen “çiriş” adı, *Asphodelus aestivus* Brot. ve *A. ramosus* L. taksonlarında “çiriş ağusu” veya “çiriş ağusu” olarak Akdeniz ve Ege bölgelerinde kullanılmıştır (Baytop, 2007:73,74; Tuzlacı, 2011:165; Abuzar Kerar ve Akan, 2019:85; Üstüner, 2022:63,64). *A. aestivus* için kirgiç ağ ve kirgiç ağusu adlarının kullanımı da çiriş kelimesinin farklı telaffuzlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Birincioğlu ve arkadaşları (2012) yaptıkları bir çalışmada bu türün tohumlarını yiyen koyunlarda zehirlenmeye sebep olduğunu bildirmiştir. Bu adlandırmalarda bitkinin zehir etkisinin halk arasında bilindiğini göstermektedir.

Barut ağacı yaygın ismi ile bilinen *Frangula alnus* türünün kabuklarının halk ilacı olarak tıbbi kullanımı bulunmaktadır. Taze kabuklarının tahriş edici özelliği olduğu ve iyi kurutulmuş kabukların tercih edilmesi gerektiği belirtilmektedir (Baytop, 1999). Bazı kaynaklarda bu tür zehirli bitkiler listesinde yer almakta (Muca ve ark., 2012) ve zehirli meyvesi ile düşük risk teşkil ettiği bildirilmektedir (NC State Extension, 2023). Bununla birlikte Tarım Gıda Bakanlığı'nın bitkilerin gıdalarda kullanımının güvenilirliğinin değerlendirilmesi hakkındaki bilimsel görüşünde bu türe, içerdiği etken madde açısından kullanılacak günlük dozun belirlenmesi şartı ile pozitif (P) bitki listesinde yer verilmiştir (TGB, 2022). Bu kullanımlardaki bilimsel uyarılar ile yöresel bitki adlandırılmasında “ağ” kullanımının tercih edilmesi örtüşmekte ve bu da halk arasında bu hususun tecrübe edildiğinin bir örneği olabilir.

Çizelge 1. Adlandırma yapılan bitki türleri ve yöresel adları.

Takson Sayısı	Yöresel Ad	Kaynaklardaki Bilimsel Ad *[Güncel Bilimsel Ad]	Bölge	Kaynak
	Ağrı	<i>Arum</i> sp. (Araceae)	Antalya	Tuzlacı, 2011
1	Ağrı	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>liepoldtii</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağrı	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>spectabile</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
2	Ağrı	<i>Euphorbia helioscopia</i> L. (Euphorbiaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
3	Ağrı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Mersin	Emre ve ark., 2021
	Ağrı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağrı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Mersin-Aydıncık	Sargin ve ark., 2015
	Ağrı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Mersin-Bozyazı	Sargin, 2015
4	Ağrı	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) *[<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağrı ağacı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Isparta	Tuzlacı, 2011
	Ağrı ağacı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağrı ağacı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Isparta-Eğirdir	Tuzlacı ve Erol, 1999
	Ağrı çalısı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Hatay	Tuzlacı, 2011
	Ağrı çalısı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Manisa	Tuzlacı, 2011
	Ağrı çalısı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)		Baytop, 2007
	Ağrı çalısı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Manisa-Turgutlu	Bulut ve Tuzlacı, 2013
5	Ağrı çiçeği	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet (Ericaceae)	Çanakkale	Tuzlacı, 2011
	Ağrı çiçeği	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet (Ericaceae)	Çanakkale-Bayramiç	Emre Bulut, 2008
	Ağrı çiçeği	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)		Baytop, 2007
	Ağrı çiçeği	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Mersin-Erdemli	Culu, 2021
	Ağrı çiçeği	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Tekirdağ-Çorlu	Malyer ve ark., 2004
	Ağrı dalı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)		Baytop, 2007
	Ağrı dalı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Balıkesir	Tuzlacı, 2011
	Ağrı dalı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Çanakkale	Tuzlacı, 2011

Çizelge 1'in devamı

Takson Sayısı	Yöresel Ad	Kaynaklardaki Bilimsel Ad *[Güncel Bilimsel Ad]	Bölge	Kaynak
	Ağıdalı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Çanakkale-Bayramiç	Bulut ve Tuzlacı, 2015
	Ağıdalı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Çanakkale-Bayramiç	Emre Bulut, 2008
6	Ağılcık	<i>Daphne oleoides</i> Schreb. subsp. <i>oleoides</i> (Thymelaeaceae) *[<i>Daphne oleoides</i> Schreb.]	Denizli-Aydınlı	Kargioğlu ve ark., 2010
	Ağılcık	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Hatay-Hassa	Abuzar Kerar ve Akan, 2019
	Ağı otu	<i>Arum dioscoridis</i> Sm. (Araceae)	Mersin	Emre ve ark., 2021
	Ağı otu	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>liepoldtii</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağı otu	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>spectabile</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
7	Ağı otu	<i>Conium maculatum</i> L. (Apiaceae)		Baytop, 2007
8	Ağı otu	<i>Datura stramonium</i> L. (Solanaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
9	Ağı otu	<i>Muscari comosum</i> (L.) Mill. (Asparagaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
10	Ağı otu	<i>Verbascum blattaria</i> L. (Scrophulariaceae)	Çanakkale-Biga	Sevgi ve ark., 2018
11	Ağı otu	<i>Verbascum densiflorum</i> Bertol. (Scrophulariaceae)	Çanakkale-Biga	Sevgi ve ark., 2018
12	Ağı otu	<i>Verbascum xanthophoeniceum</i> Griseb. (Scrophulariaceae)	Çanakkale-Biga	Sevgi ve ark., 2018
13	Ağı otu	<i>Xanthium strumarium</i> L. subsp. <i>cavanillesii</i> (Schouw) D. Löve et P. Dansereau (Asteraceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağı yaprağı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Balıkesir-Edremit	Polat ve Satıl, 2012
	Ağılcık	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)		Baytop, 2007
14	Ağu	<i>Allium ampeloprasum</i> L. (Amaryllidaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
15	Ağu	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f. (Asphodelaceae)	Antalya	Tuzlacı, 2011
	Ağu	<i>Arum</i> sp. (Araceae)	Antalya	Tuzlacı, 2011
	Ağu	<i>Arum dioscoridis</i> Sm. (Araceae)	Mersin	Emre ve ark., 2021
	Ağu	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>liepoldtii</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağu	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>spectabile</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011

Çizelge 1'in devamı

Takson Sayısı	Yöresel Ad	Kaynaklardaki Bilimsel Ad *[Güncel Bilimsel Ad]	Bölge	Kaynak
16	Ağu	<i>Delphinium staphisagria</i> L. (Ranunculaceae) *[<i>Staphisagria macrosperma</i> Spach]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağu	<i>Euphorbia helioscopia</i> L. (Euphorbiaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağu	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Antalya	Tuzlacı, 2011
	Ağu	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Mersin	Tuzlacı, 2011
	Ağu	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağu	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Mersin	Abay ve Kılıç, 2001
	Ağu	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Burdur	Özçelik ve Balabanlı, 2005
	Ağu	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Mersin-Bozyazı	Sargin, 2015
	Ağu	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet (Ericaceae)	Samsun	Tuzlacı, 2011
	Ağu	<i>Rhododendron ponticum</i> L. (Ericaceae)	Rize	Köse, 2019
	Ağu	<i>Rhododendron ponticum</i> L. (Ericaceae)	Giresun-Espiye	Polat ve ark., 2015
17	Ağu	<i>Rhododendron ponticum</i> L. subsp. <i>ponticum</i> (Ericaceae)	Sakarya	Tuzlacı, 2011
	Ağu	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) *[<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
18	Ağu	<i>Tragopogon bupthalmoides</i> (DC.) Boiss. var. <i>bupthalmoides</i> (Asteraceae) *[<i>Tragopogon bupthalmoides</i> (DC.) Boiss.]	Şanlıurfa- Birecik	Akan ve ark., 2008
	Ağu	<i>Conium maculatum</i> L. (Apiaceae)		Arslan ve ark., 2002
	Ağu	<i>Conium maculatum</i> L. (Apiaceae)		Baytop, 1989
	Ağu ağacı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağu ağacı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)		Baytop, 2007
19	Ağu ağacı	<i>Frangula alnus</i> Mill. subsp. <i>alnus</i> (Rhamnaceae) *[<i>Frangula alnus</i> Mill.]	Rize-Güneysu	Köse, 2019
	Ağu çalısı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Hatay-Yayladağı	Keskin ve Alpınar, 2002
	Ağu çalısı	<i>Rhododendron ponticum</i> L. subsp. <i>ponticum</i> (Ericaceae)	Bartın	Sadıkoğlu ve Alpınar, 2001

Çizelge 1'in devamı

Takson Sayısı	Yöresel Ad	Kaynaklardaki Bilimsel Ad *[Güncel Bilimsel Ad]	Bölge	Kaynak
	Ağu çiçeği	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) *[<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağuçiçeği	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)		Arslan ve ark., 2002
	Ağuçiçeği	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)		Baytop, 1989
	Ağu kınası	<i>Arum</i> sp. (Araceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
20	Ağu kunduzu	<i>Veratrum album</i> L. (Melanthiaceae)		Baytop, 2007
	Ağu otu	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>liepoldtii</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağu otu	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>spectabile</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağu otu	<i>Arum dioscoridis</i> Sm. var. <i>spectabile</i> (Schott) Engler (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla-Bodrum	Ertuğ, 2004
	Ağu otu	<i>Conium maculatum</i> L. (Apiaceae)		Baytop, 2007
21	Ağu otu	<i>Datura innoxia</i> Mill. (Solanaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağu otu	<i>Muscari comosum</i> (L.) Mill. (Asparagaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağu otu	<i>Xanthium strumarium</i> L. subsp. <i>cavanillesii</i> (Schouw) D. Löve et P. Dansereau (Asteraceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Ağucuk	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) *[<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
22	Ağula batbat	<i>Hyoscyamus niger</i> L. (Solanaceae)	Bayburt	Tuzlacı, 2011
	Ağula batbat	<i>Hyoscyamus niger</i> L. (Solanaceae)	Elazığ-Arıcak	Olgun, 2019
	Ağulu batbat	<i>Hyoscyamus niger</i> L. (Solanaceae)	Bayburt-Merkez	Sezik ve ark., 1991
	Avı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)		Baytop, 2007
	Avu	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Antalya	Tuzlacı, 2011
	Avu	<i>Rhododendron ponticum</i> L. subsp. <i>ponticum</i> (Ericaceae)	Kocaeli	Tuzlacı, 2011
	Avu	<i>Rhododendron ponticum</i> L. subsp. <i>ponticum</i> (Ericaceae)	Kocaeli-İzmit	Kızıllarslan ve Özhatay, 2012

Çizelge 1'in devamı

Takson Sayısı	Yöresel Ad	Kaynaklardaki Bilimsel Ad *[Güncel Bilimsel Ad]	Bölge	Kaynak
23	Balıkağısı	<i>Verbascum sinuatum</i> L. var. <i>sinuatum</i> (Scrophulariaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Bambampiyak ağısı	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) *[<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Bambampiyak ağısı	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) *[<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
24	Çiğriş ağusu	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot. (Asphodelaceae)	Muğla- Marmaris	Gürdal ve Kültür, 2013
	Çiriş ağusu	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot. (Asphodelaceae)	Kahramanmaraş	Üstüner, 2022
25	Çiriş ağusu	<i>Asphodelus ramosus</i> L. (Asphodelaceae)	Hatay	Abuzar ve ark., 2019
	Kabakulak ağusu	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) *[<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Kanağısı	<i>Nerium oleander</i> L. (Apocynaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Kara ağü	<i>Rhododendron ponticum</i> L. (Ericaceae)	Giresun	Baytop, 2007
	Kara ağü	<i>Rhododendron ponticum</i> L. (Ericaceae)	Giresun	Tuzlacı, 2011
	Kına ağısı	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>liepoldtii</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla-Datça	Tuzlacı, 2011
	Kına ağusu	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>liepoldtii</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla-Datça	Tuzlacı, 2011
	Kirgiç ağü	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot. (Asphodelaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Kirgiç ağusu	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot. (Asphodelaceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Koca ağü	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) *[<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Kocakulak ağusu	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) *[<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Kunduz ağü	<i>Veratrum album</i> L. (Melanthiaceae)	Trabzon	Tuzlacı, 2011
	Kunduz ağü	<i>Veratrum album</i> L. (Melanthiaceae)	Trabzon	Baytop, 2007
	Kunduz avu	<i>Veratrum album</i> L. (Melanthiaceae)	Rize	Tuzlacı, 2011
	Mor avu	<i>Rhododendron ponticum</i> L. (Ericaceae)	Giresun-Güce	Karaköse, 2022

Çizelge 1'in devamı

Takson Sayısı	Yöresel Ad	Kaynaklardaki Bilimsel Ad *[Güncel Bilimsel Ad]	Bölge	Kaynak
	Natariş avusu	<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn (Asparagaceae)	Muğla-Datça	Akbulut ve Yılmaz, 2022
	Notaşır ağusu	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) * <i>[Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Pabuç ağısı	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>liepoldtii</i> (Schott) Engl. (Araceae) * <i>[Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Pabuç ağısı	<i>Arum dioscoridis</i> Sm. var. <i>spectabile</i> (Schott) Engler (Araceae) * <i>[Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Pabuç ağısı	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) * <i>[Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Pabuç ağusu	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>liepoldtii</i> (Schott) Engl. (Araceae) * <i>[Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Pabuç ağusu	<i>Arum dioscoridis</i> Sm. var. <i>spectabile</i> (Schott) Engler (Araceae) * <i>[Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Pabuç ağusu	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker (Asparagaceae) * <i>[Drimia maritima</i> (L.) Stearn]	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Pembe çiçekli ağuşu	<i>Rhododendron ponticum</i> L. (Ericaceae)	Giresun	Güler ve ark., 2021
	Sarı ağuşu	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet (Ericaceae)		Baytop, 2007
	Sarı ağuşu	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet (Ericaceae)	Giresun	Güler ve ark., 2021
	Sarı ağuşu	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet (Ericaceae)	Trabzon-Sürmene	Gürdal ve Öztürk, 2021
	Sarı ağuşu	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet (Ericaceae)	Ordu-İkizce	Aydın ve Yeşil, 2018
	Sarı avu	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet (Ericaceae)	Giresun-Güce	Karaköse, 2022
26	Sütleşen ağusu	<i>Euphorbia altissima</i> Boiss. subsp. <i>altissima</i> (Euphorbiaceae)	Niğde	Tuzlacı, 2011
27	Sütlü ağuşu	<i>Euphorbia kotschyana</i> Fenzl (Euphorbiaceae)	Afyonkarahisar -Çay	Gürbüz, 2019
	Tatayış Avusu	<i>Drimia maritima</i> (L.) Stearn (Asparagaceae)	Muğla-Datça	Akbulut ve Yılmaz, 2022
	Yeşil ağuşu	<i>Rhododendron ponticum</i> L.	Ordu-İkizce	Aydın ve Yeşil, 2018

Çizelge 1'in devamı

Takson Sayısı	Yöresel Ad	Kaynaklardaki Bilimsel Ad *[Güncel Bilimsel Ad]	Bölge	Kaynak
	Yılan ağısı	<i>Arum dioscoridis</i> var. <i>liepoldtii</i> (Schott) Engl. (Araceae) *[<i>Arum dioscoridis</i> Sm.]	Muğla	Tuzlacı, 2011
28	Yılan ağısı	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott. (Araceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Yılan ağusu	<i>Arum</i> sp. (Araceae)	Muğla	Tuzlacı, 2011
	Yılan bıçağı ağısı	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott. (Araceae)	Muğla-Bodrum	Ertuğ, 2004

Akan ve arkadaşları (2008) çalışmalarında Şanlıurfa'da *Tragopogon buphthalmooides* türünün ağuşu adı ile adlandırıldığı saptamışlar fakat Türkiye'de bu tür yaygın olarak yemlik adı ile bilinmektedir. Türün halk arasında mide ve bağırsak rahatsızlıkları için kullanıldığı belirlenmiştir (Altundağ ve Öztürk, 2011) ve zehirlenme ile ilgili Türkiye'de bir kaynağa ulaşılamamıştır.

4. Sonuç

Bazen zehirlemek bazen de çok düşük dozlarda tedavi amaçlı kullanımı ile geçmişten günümüze zehirli bitkiler çeşitli kültürlerde yerini almıştır. Bu kullanımlar halkın yaşadığı çevreyi gözlemlemesi ile elde ettiği verilere dayanmakta ve geleneksel bilgi kapsamında değerlendirilmektedir. Halk arasında zehirli olduğunu ifade etmek için bu anlama gelen kelimelerin yöresel bitkiadlarına taşındığı bilinmektedir. Yapılan bu çalışma ile Türkiye'de zehirli bitki türlerinin yöresel adlandırmasında zehirli olduğunu belirten kelimeler ile adlandırmaların çok çeşitli olduğu ortaya konulmuştur. Bu veriler Türkiye'de halkın doğayı tanıma ve tanımlama konusunda geleneksel bilgi birikiminin oldukça zengin olduğunu göstermektedir.

Kaynaklar

Abay, G., Kılıç, A., 2001. Pürenbeleni ve Yanıktepe (Mersin) yörelerindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik özellikleri. *OT Sistematiğe Botanik Dergisi*, 8 (2): 97-104.

Abuzar Kerar, B., Akan, H., 2019. Aktepe ve Zeytinoba köyleri (Hassa/Hatay-Türkiye) arasında kalan bölgenin florası ve etnobotanigi üzerine bir araştırma. *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 6 (3): 76-96.

Akan, H., Korkut, M. M., Balos, M. M., 2008. Arat Dağı ve çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) etnobotanik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 20 (1): 67-81.

Akaydın, G., Şimşek, I., Arituluk, Z. C., E. Yeşilada, E., 2013. An ethnobotanical survey in selected towns of the Mediterranean subregion (Turkey). *Turkish Journal of Biology*, 37 (2): 230-247.

Akbulut, S., 2015. Differences in the traditional use of wild plants between rural and urban areas: the sample of Adana. *Studies on Ethno-Medicine*, 9 (2): 141-150.

Akbulut, S., Karaköse, M., Özkan, Z. C., 2019. Traditional uses of some wild plants in Kale and Acıpayam Provinces in Denizli. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 19 (1): 72-81.

Akbulut, S., Yılmaz, D., 2022. Ethnobotanical knowledge on the plants used by people on the Datça peninsula (Muğla-Turkey). *Applied Ecology & Environmental Research*, 20(2): 1887-1910.

Akkavak Zurnacı, Y., 2019. Denizli ilinin bazı ilçelerinin etnobotanik özellikleri üzerine bir araştırma. Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Danişman; Olcay Düşen, 215 sayfa, Denizli.

Aktan, T., 2011. Yenişehir (Bursa) köylerinin etnobotanik özellikleri. Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Danişman; Yasin Altan, 302 sayfa, Manisa.

- Akyol, Y., Altan, Y., 2013. Ethnobotanical studies in the Maldan Village (Province Manisa, Turkey). *Marmara Pharmaceutical Journal*, 17 (1): 21-25.
- Albayrak, N. B., 2019. Orhaneli ve Büyükorhan (Bursa) ilçelerinde etnobotanik bir araştırma. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Danışman; Ruziye Daşkın, 204 sayfa, Bursa.
- Alkayış, M. F., 2007. Türkiye Türkçesinde bitki adları. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Danışman; Mustafa Argunşah, 644 sayfa, Kayseri.
- Alsop, J. A., J. F. Karlik, J. F., 2016. Poisonous plants. University of California Agriculture and Natural Resources. ANR Publications, ISBN-13: 978-1-60107-958-9, 1-26 sayfa, California.
- Altundag, E., Ozturk, M., 2011. Ethnomedicinal studies on the plant resources of east Anatolia, Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 19: 756-777.
- Arslan, N., Gürbüz, B., Gümüşçü, A., 2002. *Tıbbi bitkiler isim kılavuzu*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın Nu:1330, ISBN: 975-482-577-7, 180 sayfa, Ankara.
- Aydın, A., Yeşil, Y., 2018. İkizce Ordu-Türkiye ilçesinde etnobotanik bir ön çalışma. *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 5 (3): 25-43.
- Baytop, T., 1989. *Türkiye'de Zehirli Bitkiler, Bitki Zehirlenmeleri ve Tedavi Yöntemleri*. İ.Ü. Yayın Nu: 3560, Ecz Fak. Yayın Nu: 54, Gençlik Basımevi, ISBN: 975-404-111-3, 290 sayfa, İstanbul.
- Baytop, T., 1999. *Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi: Geçmişte ve Bugün*. Nobel Tıp Kitabevleri, ISBN: 975-420-021-1, 480 sayfa, İstanbul.
- Baytop, T., 2007. *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları Nu:578, ISBN: 978-975-160-542-9, 512 sayfa, Ankara.
- Birincioğlu, S. S., Schmahl, W., Avcı, H., 2012. Neuronal and extraneuronal lipofuscinosis in Merino sheep grazing *Asphodelus aestivus* seeds in western Turkey. *Turkish Journal of Veterinary & Animal Sciences*, 36(5): 476-482.
- Borgia, V., Carlin, M. G., Crezzini, J., 2017. Poison, plants and Palaeolithic hunters. An analytical method to investigate the presence of plant poison on archaeological artefacts. *Quaternary International*, 427: 94-103.
- Boz, E., İldeniz, H. K., Cabi, E., 2022. Some ethnobotanical information from Gönen (Balıkesir) District. *Acta Biologica Turcica*, 35 (4): 5-1.
- Bulut, G., Tuzlacı, E., 2013. An ethnobotanical study of medicinal plants in Turgutlu (Manisa—Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*, 149 (3): 633-647.
- Bulut, G., Tuzlacı, E., 2015. An ethnobotanical study of medicinal plants in Bayramiç. *Marmara Pharmaceutical Journal*, 19 (3): 268-282.
- Cesur, H., Yüksel, S., 2018. İzmir ili Kiraz, Beydağ ve Ödemiş ilçeleri tıbbi bitkileri. *Atlas Journal*, 4 (15): 1609-1614.
- Culu, A., 2021. Erdemli (Mersin) Yöresinin geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkileri. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Farmasötik Botanik Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi, Danışman; Ahmet Doğan, 226 sayfa, İstanbul.
- De Wolff J. F., De Wolff, F. A., 2011. Natural toxins. In: Moffat, A. C., Osselton, M. D., Widdop, B., Watts, J. (Eds.), *Clarke's analysis of drugs and poisons*. Pharmaceutical Press, London, ISBN:976-0-85369-711-4, page: 243-257.
- Emre Bulut, G., 2008. Bayramiç (Çanakkale) yöresinde etnobotanik araştırmalar. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Farmasötik Botanik Anabilim Dalı Doktora tezi, Danışman; Ertan Tuzlacı, 440 sayfa, İstanbul.
- Emre, G., Dogan, A., Haznedaroglu, M. Z., Senkardes, I., Ulger, M., Satiroglu, A., Emmez, B. C., Tugay, O., 2021. An ethnobotanical study of medicinal plants in Mersin (Turkey). *Frontiers in Pharmacology*, 12 (664500): 1-20.
- Ergenekon, M., Bölükbaşı, N., Bölükbaşı, O., 2019. Nörolojik tedavilerde kullanılan bazı şifalı bitkilerin adları üzerine kökenbilimsel bir inceleme. *International Anatolia Academic Online Journal Health Sciences*, 5 (1): 1-17.
- Ertuğ, F., 2004. Bodrum yöresinde halk tıbbında yararlanılan bitkiler. *14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı*. Düzenleyen: Kemal Hüsnü Can Başer ve Neşe Kırmıner, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 29-31 Mayıs 2002, Eskişehir. Web'de yayın tarihi: Haziran 2004.

Etimoloji Türkçe. 2023. Zehir.
<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/zehir>
(Ziyaret tarihi: 05/07/2023).

Fakir, H., Korkmaz, M., Güller, B., 2009. Medicinal plant diversity of western Mediterranean region in Turkey. *Journal of Applied Biological Sciences*, 3 (2): 33-43.

Gül, V., Topcu, E., 2017. Salıpazarı (Samsun) ilçesinde yayılış gösteren zehirli bitkiler üzerine bir araştırma. *Türk Tarih ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 4 (2): 162-168.

Gürdal, B., Kültür, Ş., 2013. An ethnobotanical study of medicinal plants in Marmaris (Muğla, Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*, 146 (1): 113-126.

Gürdal, B., Öztürk, F., 2021. Ethnobotanical research in sürmene district (Trabzon-Turkey, Black Sea region). *Advances in Traditional Medicine*, 22: 293-304.

Gürbüz, N., 2019. Bolvadin, Çay ve Sultandağı'nda (Afyonkarahisar) yetişen doğal bitkilerin halk tarafından geleneksel kullanımı. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Moleküler Biyoloji ve Genetik Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi, Danışman; Mustafa Kargıoğlu, 229 sayfa, Afyonkarahisar.

Güler, O., Polat, R., Karaköse, M., Çakılcioglu, U., Akbulut, S., 2021. An ethnoveterinary study on plants used for the treatment of livestock diseases in the province of Giresun (Turkey). *South African Journal of Botany*, 142: 53-62.

Karaköse, M., 2022. An ethnobotanical study of medicinal plants in Güce district, north-eastern Turkey. *Plant Diversity*, 44 (6): 577-597.

Keskin, M., Alpınar, K., 2002. Kışlak (Yayladağı-Hatay) hakkında etnobotanik bir araştırma. *OT Sistemantik Botanik Dergisi*, 9 (2): 91-100.

Kıncal, S., Ceylan, O., G. Görk, G., 2021. Ethnobotanical features of Ula (Muğla/Turkey) district. *Biological Diversity and Conservation*, 14 (1): 69-81.

Kızıllarslan, Ç., Özhatay, N., 2012. An ethnobotanical study of the useful and edible plants of İzmit. *Marmara Pharmaceutical Journal*, 16 (3): 194-200.

Kingsbury, J. M., 1969. Phytotoxicology. II. Poisonous Plants and Plant-Caused Emergencies. *Clinical Toxicology*, 2 (2): 143-148.

Köse, M., 2019. Güneysu (Rize) ilçesinin etnobotanik özellikleri. Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi, Danışman; Özgür Eminağaoğlu, 161 sayfa, Artvin.

Malyer, H., Aydın, S. Ö., Tümen, G., Er, S., 2004. Tekirdağ ve çevresindeki aktarlarda satılan bazı bitkiler ve tıbbi kullanım özellikleri. *Journal of Science and Technology of Dumlupınar University*, (7): 103-111.

Nepovimova, E., Kuca, K., 2019. The history of poisoning: from ancient times until modern ERA. *Archives of toxicology*, 93 (1): 11-24.

North Carolina State University Extension (NC State Extension), 2023. *Frangula alnus*. <https://plants.ces.ncsu.edu/plants/frangula-alnus/#:~:text=It%20does%20produce%20a%20fleshy,the%20twigs%20to%20break%20easily> (Ziyaret tarihi: 17/11/2023).

Olgun, Ş., 2019. Arıcak (Elazığ) ilçesinin etnobotanik özellikleri. Bingöl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi, Danışman; Lütfi Behçet, 265 sayfa, Elazığ.

Özçelik, H., Sağmanlıgil, H., 1993. Van gölü havzasının zehirli bitkileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 4 (1): 171-189.

Özçelik, H., Balabanlı, C., 2005. Burdur ilinin tıbbi ve aromatik bitkileri. *I. Burdur Sempozyumu*, Düzenleyen: M. Zeki Yıldırım, Şevkiye Kazan Nas ve Gökay Yıldız, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sayı: 2, 1127-1136, 16-19 Kasım 2005, Burdur. Baskı/Yayın Bilgisi: 2007.

Plants of the World Online (POWO), 2023. <https://powo.science.kew.org/> (Ziyaret tarihi: 05/11/2023).

Polat, R., Satıl, F., 2012. An ethnobotanical survey of medicinal plants in Edremit Gulf (Balıkesir-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*, 139 (2): 626-641.

Polat, R., Cakilcioglu, U., Kaltalioglu, K., Ulsan, M. D., Türkmen, Z., 2015. An ethnobotanical study on medicinal plants in Espiye and its surrounding (Giresun-Turkey). *Journal of ethnopharmacology*, 163: 1-11.

Sadıkoğlu, N., Alpınar, K., 2001. Etnobotanik açıdan Bartın. *13. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı*, Düzenleyen: Elçin Gürkan ve Ertan Tuzlacı,

- Marmara Üniversitesi Yayınevi, 20-22 Eylül 2000, Bildiri Kitabı: 2001, İstanbul.
- Sargin, S. A., 2015. Ethnobotanical survey of medicinal plants in Bozyazı district of Mersin, Turkey. *Journal of Ethnopharmacology*, 173: 105-126.
- Sargin, S. A., Selvi, S., V. Lopez, V., 2015a. Ethnomedicinal plants of sarigöl district (manisa), Turkey. *Journal of Ethnopharmacology*, 171: 64-84.
- Sargin, S. A., Selvi, S., M. Büyükcengiz, M., 2015b. Ethnomedicinal plants of Aydıncık district of Mersin, Turkey. *Journal of Ethnopharmacology*, 174: 200-216.
- Sezik, E., Tabata, M., Yesilada, E., Honda, G., Goto, K., Ikeshiro, Y., 1991. Traditional medicine in Turkey I. Folk medicine in northeast Anatolia. *Journal of Ethnopharmacology*, 35 (2): 191-196.
- Sevgi, E., Kızılarlan, Ç., 2013. Bir isim çok bitki Mayasıl otu. *Avrasya Terim Dergisi*, 1 (1):17-29.
- Sevgi, E., Kızılarlan Hançer, Ç., Akkaya, M., Altundağ Çakır, E., 2018. Biga'da (Çanakkale) geleneksel kullanımı olan bitkilerin yöresel adları ve adlandırma yaklaşımları. *Avrasya Terim Dergisi*, 6 (1): 35-47.
- Şahin, İ., 2016. Filoloji ve botanik alanlarının kavşağında yerel fitonimler (bitkiadları meselesi). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (56): 775-791.
- Şahin Fidan, E., Akan, H., 2019. Tek Tek dağları milli parkı (Şanlıurfa-Türkiye) eteklerindeki bazı köylerde etnobotanik bir çalışma. *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 6 (2): 64-94.
- TGB. 2022. *Rhamnus frangula* L. kabuk kısmının gıdalarda kullanımının güvenilirliğinin değerlendirilmesi hakkında bilimsel görüş. 21/01/2022 tarihli toplantı. https://www.tarimorman.gov.tr/GKGM/Belgeler/DB_Risk_Degerlendirme/BilimselGorus/Rhamnus+frangula.pdf (Ziyaret tarihi: 01/11/2023).
- Tuzlacı, E., Erol, M. K., 1999. Turkish folk medicinal plants. Part II: Eğirdir (Isparta). *Fitoterapia*, 70 (6): 593-610.
- Tuzlacı, E., 2011. *Türkiye Bitkileri Sözlüğü: Bitki Adlarının Özel Açıklamaları*. 2. Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım, ISBN:978-605-106-361-4, 1294 sayfa, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu, 1963. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Cilt I, A Harfi, TDK Yayınları: 211/1, 836 sayfa, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, 2023. Zehir. <https://sozluk.gov.tr/> (Ziyaret tarihi: 24/03/2023).
- Ünver, A., 2019. Lamas çayı çevresindeki köylerde (Erdeмли, Silifke/Mersin) etnobotanik araştırmalar. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Danışman; Gülendam Tümen, 195 sayfa, Balıkesir.
- Üstüner T., 2022. Kahramanmaraş ilinde gıda olarak tüketilen bitki türlerinin ve kullanım amaçlarının belirlenmesi. *Turkish Journal of Weed Science*, 25 (1): 54-68.
- Yıldız, Y., 2020. Türkçe Bitki Adlarının Anlam Bilimi Açısından İncelenmesi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, Danışman; Paki Küçükler, 1095 sayfa, Sakarya.
- Yıldız, Y., 2021. Bitkilerin adlandırılmasında benzetmenin rolü. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (1): 176-187.